

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA MŁODZIEŻY AKADEMICKIEJ

Wprowadzenie

Aktywność na gruncie psychologii traktowana jest jako działanie uwarunkowane czynnikami osobowościowymi. Można więc ją postrzegać jako sposób poznawania rzeczywistości społecznej, jako ogólną właściwość psychiczną odzwierciedlającą się w działaniu. Termin „aktywność” zajmuje jednak także szczególne miejsce w pedagogice społecznej. Wiąże się to z faktem, iż wychowanie w klasycznym rozumieniu jest traktowane przede wszystkim jako pobudzanie własnej aktywności osoby.

Zmiany osobowościowe dokonujące się w trakcie życia młodzieży akademickiej następują w konsekwencji licznych procesów i pod wpływem bardzo wielu zróżnicowanych czynników o charakterze wewnątrzjednostkowym i środowiskowym. Zasadnicze znaczenie przypisuje się jednak bodźcom zewnętrznym. Wynika to z uznania ogólnej prawidłowości psychologicznej, w myśl której osobowość każdego człowieka kształtuje się w toku jego własnej aktywności oraz pod wpływem warunków, w jakich ta aktywność przebiega. Warunki te są zawsze rezultatem działania różnorodnych elementów systemu społecznego, w którym ma miejsce aktywność danej osoby.

Chciałabym zaprezentować tutaj jeden z obszarów życia społecznego, w którym aktywnie uczestniczy młodzież akademicka, a mianowicie strefę działalności stowarzyszeń. Przy czym stowarzyszenia będą tu rozumiane jako zorganizowane grupy społeczne, o trwałym charakterze, w których członkowie dobrowolnie i w sposób samorządny dążą do osiągnięcia wytyczonych przez siebie celów. Podejście badawcze, jakie ostatecznie zastosowano w badaniu, stanowiło konsekwencję przyjęcia określonych założeń teoretycznych. Wyniki badań przytoczone w niniejszym artykule stanowią jedynie część rozległych poczynąń badawczych. Badania te zostały przeprowadzone w dwunarodowych stowarzyszeniach – o charakterze polsko-niemieckim działających na terenie Polski i niemiecko-polskich funkcjonujących w Niemczech. W badaniach analizie poddane zostały stowarzyszenia:

- heteronomiczne pod względem wieku,
- o charakterze koedukacyjnym,
- otwarte, a więc dostępne dla wszystkich zainteresowanych,
- ukierunkowane na wykonywanie zadań nie tylko na rzecz swoich członków, ale także osób niezwiązanych bezpośrednio z danym stowarzyszeniem.

Przedmiot badań własnych

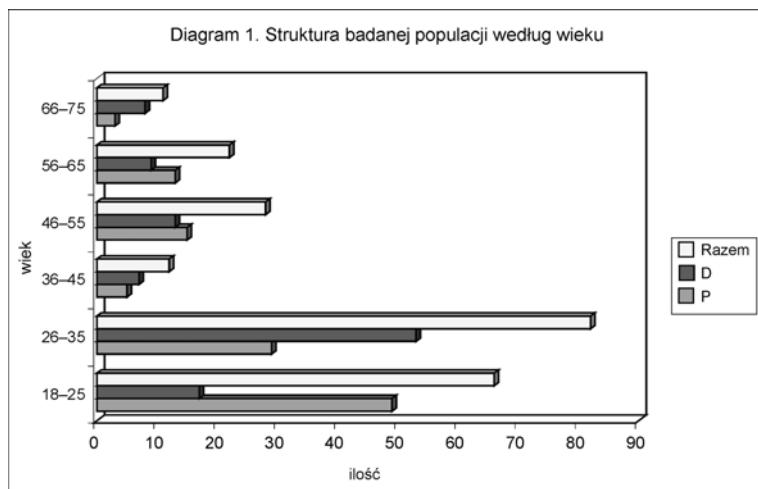
Przedmiotem badań były stowarzyszenia, a problem główny zawierał się w pytaniu: W jaki sposób kształtowała się w przeszłości i obecnie przynależność do ruchu o charakterze stowarzyszeniowym?

Wśród stowarzyszeń badanych na terenie Niemiec znalazły się: Niemiecko-Polskie Towarzystwo Republiki Federalnej Niemiec (DPG BRD), Niemiecko-Polskie Towarzystwo Berlin (DPG Berlin), Stowarzyszenia Wymiany Studenckiej w Europie Środkowej i Wschodniej (GFPS e.V.) oraz Towarzystwo Literackie WIR. Natomiast na terenie Polski były to: Towarzystwo Edyty Stein (TES), Dzieło Kolpinga oraz Polsko-Niemieckie Stowarzyszenie Naukowo-Kulturalne (GFPS Polska).

Każdy proces badawczy wymaga doboru odpowiednich metod. W celu uzyskania materiału w badaniach wykorzystano między innymi sondaż diagnostyczny, którego istotę stanowi ustalenie powstałego stanu rzeczy oraz próba odnalezienia przyczyn zaistnienia takiego stanu. Ponadto posłużono się techniką ankiety. Badania właściwe zostały poprzedzone pilotażem, który pozwolił na udoskonalenie narzędzia badawczego.

Wypełniając kwestionariusze, członkowie dwunarodowych stowarzyszeń mieli możliwość wypowiedzenia się w pytaniach otwartych na temat swoich doświadczeń w ruchu o charakterze stowarzyszeniowym. Pytania poruszały zagadnienia związane z wcześniejszym uczestnictwem w podobnych formach pracy i jego zakresie, o wpływie działalności w stowarzyszeniach na teraźniejszość oraz o bieżącej przynależności do stowarzyszeń i rodzaju przejawianej w nich aktywności.

Kwestionariusz ankiety zwróciło 221 członków dwunarodowych stowarzyszeń. W grupie tej znalazło się 114 Polaków oraz 107 obywateli Niemiec. Badania pozwalają przyrzeć się bliżej strukturze wiekowej członków. Zdecydowana ich przewaga rekrutuje się z grupy wiekowej 26–35-latków i 18–25-latków (diagram 1).

* P – Polacy, D – Niemcy

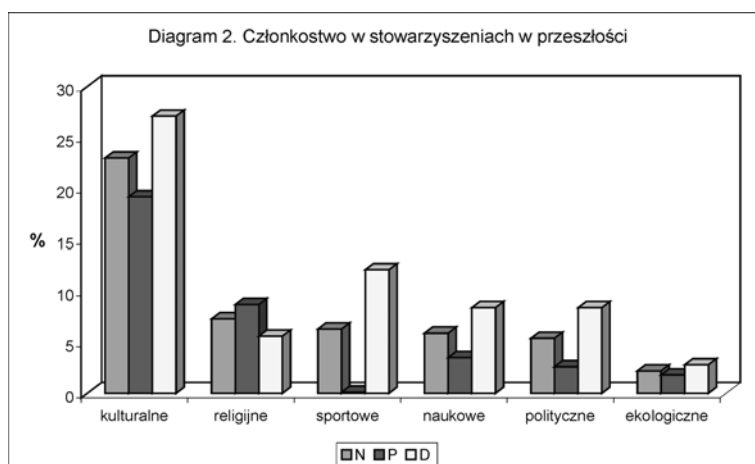
Źródło: wyniki badań własnych

Zdecydowana większość niemieckich członków stowarzyszeń to osoby w wieku 26–35 lat, podczas gdy gros polskich członków jest młodsza i plasuje się w granicach wiekowych 18–25 lat. Rozstrzygając o przyczynach większego zainteresowania dwunarodowymi stowarzyszeniami młodszych wiekowo Polaków i nieco starszych Niemców, należy wziąć pod uwagę znacznie dłuższy okres studiowania na terenie RFN. Młodzi ludzie w wieku 26–34 lat najczęściej są tam jeszcze studentami wyższych uczelni, podczas gdy ich rówieśnicy w Polsce zajmują się już od kilku lat pracą zawodową. Polacy w wieku 26–35 lat różnią się od sąsiadów, nie tylko wcześniejszym podejmowaniem aktywności zawodowej, ale również szybciej zakładają swoje rodziny, co z kolei związane jest z mniejszą ilością czasu wolnego, który mogą przeznaczyć na pracę społeczną w stowarzyszeniu. Dlatego też angażują się aktywnie w tę działalność już wcześniej.

Aktywność społeczna w przeszłości

W ciągu całego swojego życia człowiek uczestniczy w różnego rodzaju formach życia zbiorowego. Wśród nich ważną rolę przypada zrzeszeniom. Podejmowana w nich aktywność zależy od wielu czynników, które w danym momencie wpływają na kształtowanie się sytuacji społecznej i w konsekwencji życia poszczególnych osób. W przeprowadzonych badaniach uwagę zwraca zdobyte wcześniej doświadczenie, związane z podejmowaną dotychczas aktywnością społeczną. Dokonane analizy przynależności do innych stowarzyszeń pozwalają zauważyć, że w przeszłości ponad połowa badanych była już członkiem jakiegoś zrzeszenia.

Pozwoliło to na wyróżnienie sześciu rodzajów takich stowarzyszeń, znalazły się wśród nich: 1. kulturalne, 2. religijne, 3. sportowe, 4. naukowe, 5. polityczne i 6. ekologiczne. Najbardziej liczne były dawniej stowarzyszenia kulturalne, skupiające 23% ogółu badanych (diagram 2). Zaliczono do nich wszelkie organizacje zajmujące się sztuką (muzyczne, teatralne, plastyczne).

* N – całość populacji badanych, P – Polacy, D – Niemcy

Źródło: wyniki badań własnych

Na drugim miejscu pod względem częstotliwości uczestniczenia członków w ich działalności znalazły się stowarzyszenia religijne. Mimo iż działały one zarówno na terenie Polski, jak i w Niemczech, zauważyć można tutaj jednak, że polskie organizacje zrzeszały znacznie więcej członków niż niemieckie. Fakt ten łączyć można ze strukturą społeczeństwa polskiego – tradycyjnie religijnego, które w przeważającej większości przyznaje się do katolicyzmu.

Kolejną pozycję zajęły stowarzyszenia sportowe. Ciekawie rysuje się tu różnica, która dotyczy ilości studentów polskich i niemieckich włączających się w taki rodzaj działalności. Można wyraźnie zauważyć, że Niemcy zdecydowanie częściej, niż czynili to Polacy, przystępowali do zrzeszeń sportowych. Być może wiąże się to z faktem, że Polacy, uprawiając sport, częściej realizowali to w nieformalnych grupach, takich jak: siłownia, klub koszykówki, studio fitnessu czy centrum aerobiku, podczas gdy Niemcy angażowali się właśnie w stowarzyszenia sportowe.

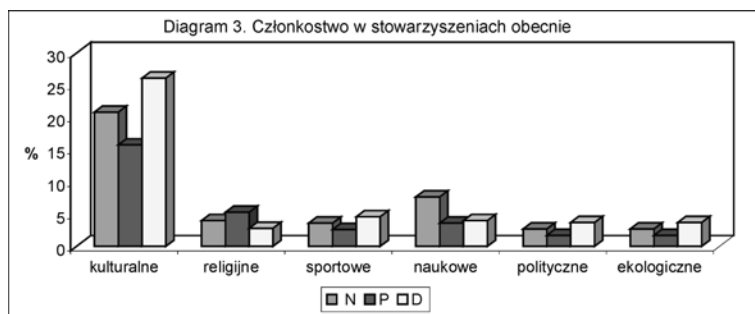
Przyglądając się bliżej działalności stowarzyszeń naukowych, politycznych i ekologicznych, można zauważyć, iż częściej włączali się w nią Niemcy. W przypadku organizacji ekologicznych wynikać to może z faktu, iż na terenie Polski formalnie zaczęły się one tworzyć stosunkowo późno.

Aktywność społeczna obecnie

Analizując członkostwo w stowarzyszeniach obecnie, spostrzec można spadek liczby ich uczestników. Podczas gdy dawniej w badanej grupie ponad 50% osób było członkami jakiegoś zrzeszenia, to obecnie jest ich niecałe 40%.

Z biegiem czasu nie zmienił się jednak znacząco rodzaj popularnych stowarzyszeń. I tak na przykład stowarzyszenia kulturalne, znajdujące się w przeszłości na pierwszej pozycji, należą również obecnie do najbardziej lubianych (diagram 3). Natomiast najpopularniejsze wśród Polaków zarówno dawniej, jak i dziś są stowarzyszenia o charakterze religijnym, ich członkami stają się częściej Polacy niż Niemcy. Widocznej zmiany uległa natomiast liczba studentów aktywnie się angażujących w działania stowarzyszeń religijnych. Dawniej w tych kręgach uczestniczyło 7,3% badanych, podczas gdy obecnie ich członkowie stanowią zaledwie 4%. Procent Polaków zaangażowanych w działania tego rodzaju stowarzyszeń zmniejszył się z 8,7% (lata ubiegłe) do 5,3% (obecnie).

Biorąc pod uwagę stowarzyszenia sportowe, można zauważyć niewielki spadek ich atrakcyjności – z pozycji drugiej w przeszłości na trzecią obecnie. Zmiana o decydującym znaczeniu nastąpiła też w obrębie stowarzyszeń naukowych. Z czwartej pozycji w przeszłości przesunęły się one obecnie na drugą pozycję. Unormowała się również liczba członków przynależących do tych stowarzyszeń, podczas gdy dawniej różnice pomiędzy Polakami (3,5%) i Niemcami (8,4%) będącymi członkami tych stowarzyszeń były dosyć duże, obecnie są one ledwie zauważalne.

* N – całość populacji badanych, P – Polacy, D – Niemcy

Źródło: wyniki badań własnych

W tym miejscu warto zaznaczyć, że większość osób należących w niedawnej przeszłości do jakichś stowarzyszeń pozostaje w nich również obecnie. Zmianie uległy natomiast preferencje przy wyborze rodzaju stowarzyszenia. Zwiększyła się liczba osób wybierających w bieżących latach stowarzyszenia naukowe. Szukając przyczyn tego stanu rzeczy, można by wskazać na większe wymagania rynku pracy, co pociąga za sobą konieczność i potrzebę ustawicznego doskonalenia i uzupełniania swoich kompetencji zawodowych.

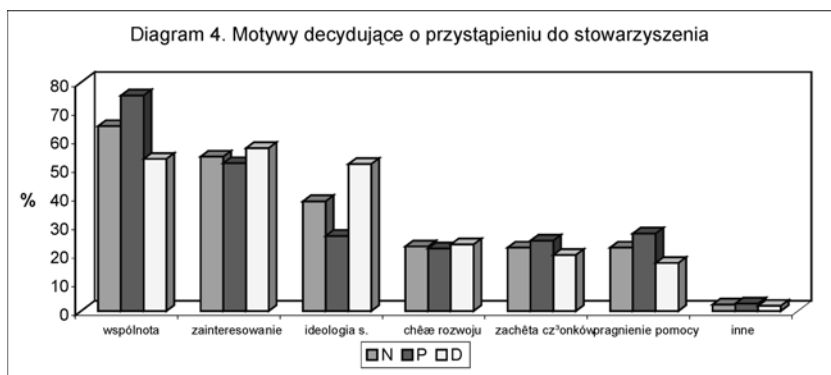
Wcześniejsza działalność w innych stowarzyszeniach pozwoliła ich członkom na podejmowanie i sprawdzenie się w różnych rodzajach aktywności. Najczęściej, bo prawie co piąty badany zajmował się organizacją imprez, werbowaniem uczestników, zdobywaniem środków finansowych, czasem także samodzielnym prowadzeniem warsztatów i seminariów. Ponad 15% osób trudniło się pracą z młodzieżą, a niecałe 5% pracowało, pełniąc rozmaite funkcje w zarządzie bądź też innych władzach stowarzyszenia. Tylko nieco powyżej 2% studentów zajmowało się pracą redakcyjną, pisanem artykułów do czasopism stowarzyszenia.

Motywy działalności w organizacjach typu stowarzyszeniowego

W trakcie przeprowadzonych badań próbowałam znaleźć odpowiedź na pytanie o motywację, która zadecydowała o przystąpieniu do stowarzyszenia. Przyjmuje się, że motywacja to siła sprawcza, pewien rodzaj energii, która popycha ludzi w kierunku pożądanego przez nich rezultatu. Interesujące wydaje się więc rozpoznanie motywów skłaniających do udziału w pracach stowarzyszeń dwunarodowych.

Ze względu na treść wyróżnione motywy podzielić można na dwojaki rodzaj: I – motywy osobiste oraz II – motywy grupowe. Do motywów osobistych należą: zaciekawienie, zainteresowanie, afiliacja¹, chęć zdobycia nowych doświadczeń, nawiązania nowych znajomości, nadzieja na rozwój osobisty. Do II grupy – motywów grupowych – zaliczyć można: ideologię stowarzyszenia, chęć pomocy innym, pragnienie poprawy stosunków polsko-niemieckich, namowę członków.

¹ Por. A. Kamiński, *Funkcje pedagogiki społecznej*, PWN, Warszawa 1980, s. 156.

* N – całość badanej populacji, P – Polacy, D – Niemcy

Źródło: wyniki badań własnych

Wyniki badań pozwalają stwierdzić, iż motyw przynależności do wspólnoty i afiliacji stał się najczęstszym bodźcem decydującym o przystąpieniu do organizacji – stwierdziło to prawie 2/3 ogółu badanych członków. Na drugim miejscu pod względem ilości, wśród motywów przynależności do dwunarodowych stowarzyszeń, znalazło się: zaciekawienie i zainteresowanie. Ponad połowa respondentów zdecydowała się na przystąpienie do stowarzyszenia w wyniku tych właśnie motywów. Z jednej strony związane jest to z ogólną ciekawością otaczającego świata, z drugiej zaś z zainteresowaniem krajem sąsiada oraz konkretnymi formami działalności stowarzyszenia. Wśród zainteresowań badani najczęściej mówili o: 1. chęci bliższego poznania kultury i historii kraju sąsiedniego, 2. fascynacji partnerstwem szkół i nawiązywaniem kontaktów z nowymi ludźmi, 3. formach pracy stowarzyszeń.

Kolejnym motywem w badaniu przyczyn przystąpienia do stowarzyszenia okazał się czynnik związany z rozwojem osobistym. Niektórzy z badanych nazywali to potrzebą poznania „czegoś nowego”. Zarówno Polacy, jak i Niemcy motywują swoje przystąpienie do stowarzyszenia nadzieją na dalszy rozwój osobisty, mówiąc, iż pragną „rozwoju swojej działalności naukowej, rozwoju intelektualnego” oraz zdobycia nowych doświadczeń.

Podsumowując motywy uczestnictwa w pracach stowarzyszeń, warto zaznaczyć, że występujący u prawie 65% badanych motyw afiliacji świadczy na korzyść edukacji międzykulturowej, której zadaniem jest radzenie sobie z problemem osvajania różnorodności. Pragnienie członków stowarzyszeń, aby pozostawać w przyjaznych stosunkach z innymi, stanowi realizację jednego z głównych założeń tej edukacji, pomagającej w odkrywaniu wzajemnych relacji i likwidowaniu barier. Ponadto zachęcającej do współdziałania, pokojowego rozwiązywania konfliktów oraz dostrzegania, że różnorodność jest zakorzeniona w równości i nie przynosi usprawiedliwienia dla marginalizacji.

Podsumowanie

Środowisko społeczne charakteryzuje się wielością i różnorodnością zbiorowości oddziaływających na każdego z nas. W grupach i za ich pośrednictwem dokonują się procesy uspołeczniania oraz wywierane są wpływy przyczyniające się do zmian osobotwórczych. Spośród wielu grup wpływających na nas ważną rolę przypada stowarzyszeniom. Aktywność studentów działających w czasie wolnym w ramach dwunarodowych stowarzyszeń pozwala wnioskować o licznych zależnościach między tymi organizacjami a osobowością ich członków.

Wśród czynników sprzyjających rozwojowi młodzieży ważną rolę odgrywa panująca w nich atmosfera współzycia. Jest ona wyrazem emocjonalnego zabarwienia całokształtu stosunków wewnątrzgrupowych i wspólnej działalności. Atmosfera ta odzwierciedla się między innymi w tożsamych celach członków. Charakteryzuje ją: skłonność do zorganizowanych działań, traktowanie jako wartości przynależności do grupy, nawiązywanie przyjaźni, wzajemne wpływanie na siebie grupy i jednostki. Co więcej, członkowie stowarzyszeń jako istoty z natury społeczne zyskują w nich szansę wchodzenia w złożone interakcje i relacje z innymi, ucząc się umiejętności współzycia i współdziałania oraz zasad pracy grupowej. Ponadto stowarzyszenia pozwalają uczestniczącym w nich studentom na spontaniczne wrastanie w grupę oraz dostosowywanie się do pełnienia określonych ról społecznych. Stwarzają też możliwość zdobywania wiedzy na temat obowiązujących w danej kulturze norm, wartości, wzorców zachowań, przekonań i zwyczajów, przyczyniając się tym samym do procesu inkulturacji.

Istotnym elementem atmosfery współzycia są przyjacielskie stosunki. Wyniki badań potwierdzają, że dla 73% Polaków i 65% Niemców udział w pracach stowarzyszeń przyczynił się do zawiązania bliskich przyjaźni. Często warunkowane to było podobnymi zainteresowaniami, tożsamym usposobieniem, zbliżonymi poglądami. Stowarzyszeniowe przyjaźnie charakteryzują się znaczną trwałością, co ma duże znaczenie ze względu na fakt, iż wśród nich wiele jest takich, które przekraczają granice, tworząc nowe kontakty w jednoczącej się Europie.

Wyniki badań potwierdzają też, iż stowarzyszenia bezsprzecznie stwarzają warunki dla pomyślnego rozwoju i wyrazu indywidualnych zainteresowań. Z działalności związanej z ciekawością poznawczą i zainteresowaniami wypływają nowe doświadczenia wzbogacające osobowość.

W kwestii wpływu stowarzyszeń na losy widać, iż stają się one ważnymi organizatorami czasu wolnego. Wielu młodych ludzi wybiera ten właśnie sposób spędzania czasu i urzeczywistnienia potrzeb, decydując tym samym o formie działania oraz realizowanych celach.

Reasumując powyższe rozważania, można powiedzieć, że uczestnictwo w działalności stowarzyszeń pociąga za sobą liczne implikacje. Nie tylko pozwala na ekspresję podczas realizacji indywidualnej aktywności i potrzeb, ale również przyczynia się do ukształtowania się nowej wiedzy, umiejętności, cech osobowości i zainteresowań. W zrzeszeniu mają też miejsce procesy socjalizacji, integracji, międzynarodowej współpracy, jak również rozwoju komunikacji. Zaletą zaś jest fakt, iż odbywa się to w czasie wolnym, a więc w warunkach, gdzie do głosu dochodzi funkcja rekreacyjno-rozrywkowa.

